

DZIENNIK USTAW

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dnia 30 lipca 2015 r.

Poz. 1064

USTAWA

z dnia 25 czerwca 2015 r.

o Trybunale Konstytucyjnym¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Trybunał Konstytucyjny, zwany dalej „Trybunałem”, jest organem władzy sądowniczej powołanym w celu wykonywania kompetencji określonych w Konstytucji i ustawach.

Art. 2. Siedzibą Trybunału jest m.st. Warszawa.

Art. 3. 1. Trybunał orzeka w sprawach zgodności:

- 1) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją;
- 2) ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 3) przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami.

2. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego kwestionowanego w skardze konstytucyjnej, o której mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji.

3. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą aktu normatywnego kwestionowanego w pytaniu prawnym, o którym mowa w art. 193 Konstytucji.

4. Trybunał orzeka w sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

5. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa.

6. Trybunał rozstrzyga o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Trybunał powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 4. Ilekroć w przepisach ustawy jest mowa o „ustawie”, rozumie się przez to także akty normatywne, o których mowa w art. 234 Konstytucji, oraz inne akty normatywne, wydane na podstawie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie Konstytucji, które miały moc prawną równą mocy prawnej ustawy.

Art. 5. 1. Trybunał sygnalizuje Sejmowi i Senatowi oraz innym organom stanowiącym prawo istnienie uchybień i luk w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

---

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, ustawę z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, ustawę z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, ustawę z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów, ustawę z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych oraz ustawę z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

2. Prezes Trybunału może zwrócić się do adresata sygnalizacji o poinformowanie Trybunału o stanowisku w sprawie będącej przedmiotem sygnalizacji.

Art. 6. 1. Prezes Trybunału przedkłada corocznie Sejmowi oraz Senatowi informację o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału.

2. Nad informacją, o której mowa w ust. 1, w Sejmie i Senacie nie przeprowadza się głosowania.

3. Informację, o której mowa w ust. 1, Prezes Trybunału przekazuje: Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesowi Rady Ministrów, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego, Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Ministrowi Sprawiedliwości, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Rzecznikowi Praw Dziecka, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli, Przewodniczącemu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Prezesowi Narodowego Banku Polskiego.

Rozdział 2

Organy Trybunału

Art. 7. Organami Trybunału są Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału, zwane dalej „Zgromadzeniem Ogólnym”, oraz Prezes Trybunału.

Art. 8. Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego należy:

- 1) zatwierdzanie informacji, o której mowa w art. 6 ust. 1;
- 2) wybór kandydatów na stanowiska Prezesa i Wiceprezesa Trybunału;
- 3) wyrażanie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz pozbawienie wolności sędziego Trybunału;
- 4) stwierdzanie wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału;
- 5) stwierdzanie utraty statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku;
- 6) uchwalanie regulaminu Trybunału;
- 7) uchwalanie statutu Biura Trybunału;
- 8) uchwalanie projektu dochodów i wydatków Trybunału;
- 9) wykonywanie innych czynności, przewidzianych dla Zgromadzenia Ogólnego w ustawie i regulaminie Trybunału.

Art. 9. 1. Zgromadzenie Ogólne obraduje na posiedzeniach.

2. Posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego zwołuje Prezes Trybunału, który ustala porządek posiedzenia i przewodniczy obradom.

3. O terminie i porządku posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego Prezes Trybunału zawiadamia sędziów Trybunału najpóźniej 7 dni przed dniem posiedzenia.

4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może odstąpić od dochowania terminu, o którym mowa w ust. 3.

Art. 10. 1. Zgromadzenie Ogólne podejmuje uchwały zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej 2/3 ogólnej liczby sędziów Trybunału, w tym Prezesa lub Wiceprezesa Trybunału, chyba że ustawa przewiduje inną większość.

2. Głosowanie jest jawne, o ile żaden z sędziów Trybunału nie zażąda wyłączenia jawności. Głosowanie z wyłączeniem jawności przeprowadza się w sprawach, o których mowa w art. 8 pkt 2–5.

Art. 11. 1. Prezes Trybunału corocznie zwołuje publiczne posiedzenie Zgromadzenia Ogólnego, podczas którego są omawiane istotne problemy wynikające z działalności i orzecznictwa Trybunału, przedstawione w informacji, o której mowa w art. 6 ust. 1.

2. Prezes Trybunału zawiadamia o zwołaniu publicznego posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego i zaprasza do udziału w nim w szczególności: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, przedstawicieli organów władzy publicznej, o których mowa w art. 6 ust. 3, a także przewodniczących właściwych komisji sejmowych i senackich.

Art. 12. 1. Prezesa Trybunału powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne.

2. Kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału wybiera Zgromadzenie Ogólne, nie później niż 3 miesiące przed dniem upływu kadencji Prezesa Trybunału, spośród sędziów Trybunału, którzy w głosowaniu uzyskali kolejno największą liczbę głosów. W razie opróżnienia stanowiska Prezesa Trybunału, wyboru kandydatów dokonuje się w terminie 30 dni.

3. Obradom, które dotyczą wyboru kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału, przewodniczy najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

4. Uchwałę o wyborze kandydatów na stanowisko Prezesa Trybunału przekazuje się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Do Wiceprezesa Trybunału przepisy ust. 1, 2 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 13. 1. Prezes Trybunału kieruje pracami Trybunału, reprezentuje Trybunał na zewnątrz oraz wykonuje inne czynności określone w ustawie i regulaminie Trybunału.

2. Wiceprezes Trybunału zastępuje Prezesa Trybunału w czasie jego nieobecności oraz wykonuje inne czynności wynikające z podziału obowiązków, ustalonego przez Prezesa Trybunału.

3. W razie przeszkód w sprawowaniu obowiązków przez Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału, Prezesa Trybunału zastępuje sędzia Trybunału wyznaczony przez Prezesa Trybunału, a jeżeli żaden sędzia Trybunału nie został wyznaczony – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

Art. 14. 1. Projekt dochodów i wydatków Trybunału, o którym mowa w art. 8 pkt 8, minister właściwy do spraw finansów publicznych włącza do projektu budżetu państwa.

2. W zakresie wykonywania budżetu Trybunału Prezesowi Trybunału przysługują uprawnienia ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Art. 15. 1. Wewnętrzną organizację pracy Trybunału i jego organów, w tym wynikające z niej powinności sędziów Trybunału, oraz inne sprawy wskazane w ustawie określa regulamin Trybunału.

2. Regulamin Trybunału podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Rozdział 3

Sędziowie Trybunału

Art. 16. Sędzia Trybunału w sprawowaniu swojego urzędu jest niezawisły i podlega tylko Konstytucji.

Art. 17. 1. W skład Trybunału wchodzi piętnastu sędziów.

2. Sędziów Trybunału wybiera indywidualnie, na dziewięcioletnie kadencje, Sejm bezwzględną większością głosów, w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Ponowny wybór do Trybunału jest niedopuszczalny.

Art. 18. Sędzią Trybunału może być wybrana osoba, która wyróżnia się wiedzą prawniczą oraz:

- 1) posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego;
- 2) w dniu wyboru ma ukończone 40 lat i nie ukończyła 67 lat.

Art. 19. 1. Prawo zgłaszania kandydata na sędziego Trybunału przysługuje Prezydium Sejmu oraz grupie co najmniej 50 posłów.

2. Wniosek w sprawie zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału składa się do Marszałka Sejmu nie później niż 3 miesiące przed dniem upływu kadencji sędziego Trybunału.

3. W przypadku wygaśnięcia mandatu sędziego Trybunału przed upływem kadencji, termin na złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 2, wynosi 21 dni.

4. Organ właściwy na podstawie regulaminu Sejmu wyraża opinię w sprawie wniosku, o którym mowa w ust. 2.

5. Szczegółowe wymogi dotyczące wniosku oraz tryb postępowania z wnioskiem określa regulamin Sejmu.

Art. 20. Jeżeli głosowanie nie zostało zakończone wyborem sędziego Trybunału, termin na złożenie nowego wniosku w sprawie zgłoszenia kandydata na sędziego Trybunału wynosi 14 dni od dnia głosowania.

Art. 21. 1. Osoba wybrana na stanowisko sędziego Trybunału składa wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ślubowanie następującej treści:

„Uroczyście ślubuję, że pełniąc powierzone mi obowiązki sędziego Trybunału Konstytucyjnego będę wiernie służyć Narodowi i stać na straży Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, czyniąc to bezstronnie, według mego sumienia i z najwyższą starannością, oraz strzegąc godności sprawowanego urzędu.”.

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania „Tak mi dopomóż Bóg.”.

2. Odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się stanowiska sędziego Trybunału.

Art. 22. Sędzia Trybunału jest upoważniony do dostępu do informacji niejawnych związanych z rozpoznawaną przez Trybunał sprawą.

Art. 23. 1. Sędzia Trybunału nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

2. Sędzia Trybunału nie może podejmować dodatkowego zatrudnienia, z wyjątkiem zatrudnienia w charakterze pracownika naukowo-dydaktycznego, dydaktycznego lub naukowego u jednego pracodawcy, w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych w takim charakterze, o ile nie utrudnia to pełnienia obowiązków sędziego Trybunału.

3. Sędzia Trybunału nie może podejmować innego zajęcia, o charakterze zarobkowym lub niezarobkowym, które utrudniałoby pełnienie przez niego obowiązków, uchybiałoby godności urzędu sędziego Trybunału lub mogłoby podważać zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

4. O zamiarze podjęcia zatrudnienia lub innego zajęcia, o których mowa w ust. 2 i 3, a także o zamiarze ich kontynuowania przez sędziego obejmującego stanowisko w Trybunale, sędzia Trybunału zawiadamia Prezesa Trybunału. Prezes Trybunału pisemnie informuje o sprzeciwie, jeżeli uzna, że podjęcie albo kontynuowanie zatrudnienia lub innego zajęcia będzie utrudniało pełnienie obowiązków, uchybiało godności urzędu sędziego Trybunału lub podważało zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

Art. 24. 1. Sędzia Trybunału nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności bez zgody Zgromadzenia Ogólnego.

2. Do czasu wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej lub zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału, w stosunku do tego sędziego mogą być podejmowane tylko czynności niecierpiące zwłoki.

3. Sędzia Trybunału nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli jego zatrzymanie jest konieczne dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania.

4. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Prezesa Trybunału, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 25. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia publicznego, składa Prokurator Generalny.

2. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego Trybunału do odpowiedzialności karnej, jeżeli czyn jest ścigany z oskarżenia prywatnego, jest sporządzany przez adwokata lub radcę prawnego. Wymóg ten nie dotyczy wniosków sporządzonych we własnym imieniu przez sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, radców Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, notariuszy oraz profesorów lub doktorów habilitowanych nauk prawnych.

Art. 26. 1. Wniosek w sprawie wyrażenia zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz wniosek o wyrażenie zgody na pozbawienie wolności sędziego Trybunału składa się Prezesowi Trybunału.

2. Wniosek określa: imię i nazwisko sędziego Trybunału, czyn, za który sędzia Trybunału ma być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub pozbawiony wolności, oraz okoliczności jego popełnienia.

Art. 27. 1. Wyrażenie zgody na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej oraz na pozbawienie wolności sędziego Trybunału następuje w drodze uchwały Zgromadzenia Ogólnego, podjętej bezwzględną większością głosów, nie później niż w terminie miesiąca od dnia złożenia wniosku.

2. Przed podjęciem uchwały sędziego Trybunału, którego wniosek dotyczy, może złożyć wyjaśnienia Zgromadzeniu Ogólnemu.

3. W naradzie oraz głosowaniu nie bierze udziału sędzia Trybunału, którego wniosek dotyczy.

Art. 28. 1. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie przed Trybunałem za naruszenie przepisów prawa, uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału lub inne nieetyczne zachowanie mogące podważyć zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

2. Sędzia Trybunału odpowiada dyscyplinarnie także za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska, jeżeli uchybił obowiązkowi piastowanego urzędu państwowego lub okazał się niegodny urzędu sędziego Trybunału.

3. Za wykroczenia sędziego Trybunału odpowiada tylko dyscyplinarnie.

Art. 29. 1. W postępowaniu dyscyplinarnym orzeka:

- 1) w pierwszej instancji – trzech sędziów Trybunału;
- 2) w drugiej instancji – pięciu sędziów Trybunału.

2. Sędziów Trybunału do składów orzekających i rzecznika dyscyplinarnego ustala w drodze losowania Prezes Trybunału. W losowaniu składu drugiej instancji nie uczestniczą sędziowie Trybunału, którzy orzekali w sprawie w pierwszej instancji.

Art. 30. Od orzeczenia dyscyplinarnego wydanego w drugiej instancji skarga kasacyjna nie przysługuje.

Art. 31. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) złożenie sędziego Trybunału z urzędu.

Art. 32. Czas pracy sędziego Trybunału jest określony wymiarem jego zadań.

Art. 33. 1. Wynagrodzenie zasadnicze sędziego Trybunału stanowi wielokrotność podstawy ustalenia tego wynagrodzenia, z zastosowaniem mnożnika 5,0.

2. Podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 748).

3. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 2, jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego, przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Trybunału w dotychczasowej wysokości.

4. Wynagrodzenie Prezesa oraz Wiceprezesa Trybunału odpowiada wynagrodzeniu zasadniczemu sędziemu Trybunału powiększonemu o dodatek funkcyjny ustalany według podstawy, o której mowa w ust. 2, z zastosowaniem mnożnika, odpowiednio: 1,2 oraz 0,8.

Art. 34. Sędziemu Trybunału stale zamieszkałemu poza m.st. Warszawą przysługuje bezpłatne zakwaterowanie w m.st. Warszawie oraz zwrot kosztów przejazdu i dodatek z tytułu rozłąki z rodziną na zasadach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 26 ust. 2a ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 269 oraz z 2014 r. poz. 1199).

Art. 35. 1. Sędziowie Trybunału są obowiązani do złożenia oświadczenia o swoim stanie majątkowym na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584, z późn. zm.²⁾).

2. Prezes Trybunału dokonuje analizy danych zawartych w oświadczeniu o stanie majątkowym i przekazuje jeden egzemplarz naczelnikowi urzędu skarbowego właściwego ze względu na miejsce zamieszkania sędziego Trybunału.

Art. 36. 1. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału przed upływem kadencji następuje w przypadku:

- 1) śmierci sędziego Trybunału;
- 2) zrzeczenia się przez sędziego Trybunału urzędu;

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 223, poz. 1458, z 2009 r. Nr 178, poz. 1375 oraz z 2010 r. Nr 182, poz. 1228.

- 3) skazania sędziego Trybunału prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 4) prawomocnego orzeczenia o złożeniu sędziego Trybunału z urzędu.

2. Wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału stwierdza:

- 1) w przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 – Prezes Trybunału w drodze postanowienia;
- 2) w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 2–4 – Zgromadzenie Ogólne w drodze uchwały.

3. Prezes Trybunału przekazuje niezwłocznie Marszałkowi Sejmu postanowienie lub uchwałę stwierdzające wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału.

Art. 37. Sędzia Trybunału po zakończeniu kadencji przechodzi w stan spoczynku.

Art. 38. 1. Sędzia Trybunału może na swój wniosek zostać przeniesiony w stan spoczynku, jeżeli z powodu choroby, ułomności lub utraty sił został uznany przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału.

2. W szczególnie uzasadnionym przypadku z wnioskiem w sprawie wydania przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych orzeczenia o trwałej niezdolności do pełnienia obowiązków sędziego Trybunału z powodu jego choroby, ułomności lub utraty sił może wystąpić Zgromadzenie Ogólne.

3. Uchwałę o przeniesieniu w stan spoczynku sędziego Trybunału trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego podejmuje Zgromadzenie Ogólne. W uchwale określa się datę przejścia sędziego w stan spoczynku, oznaczającą zarazem zakończenie kadencji sędziego Trybunału.

Art. 39. 1. Sędzia Trybunału w stanie spoczynku jest obowiązany dochować godności urzędu sędziego Trybunału.

2. Za naruszenie przepisów prawa oraz uchybienie godności urzędu sędziego Trybunału sędzia Trybunału w stanie spoczynku odpowiada dyscyplinarnie.

3. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego Trybunału w stanie spoczynku art. 29 i art. 30 stosuje się odpowiednio, a karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) pozbawienie statusu sędziego w stanie spoczynku.

Art. 40. 1. W przypadku przejścia w stan spoczynku albo przeniesienia w stan spoczynku sędziemu Trybunału przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, które ostatnio pobierał.

2. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku przysługuje uposażenie w wysokości 75% ostatnio pobieranego wynagrodzenia miesięcznego z wyłączeniem dodatku funkcyjnego. Uposażenie to jest waloryzowane stosownie do zmian wynagrodzenia zasadniczego sędziów Trybunału.

Art. 41. 1. Utrata statusu sędziego Trybunału w stanie spoczynku następuje w przypadku:

- 1) zrzeczenia się przez sędziego Trybunału w stanie spoczynku tego statusu;
- 2) skazania sędziego Trybunału w stanie spoczynku prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 3) prawomocnego orzeczenia o pozbawieniu sędziego Trybunału w stanie spoczynku tego statusu.

2. Utratę statusu sędziego w stanie spoczynku stwierdza Zgromadzenie Ogólne w drodze uchwały.

Art. 42. 1. Do sędziego Trybunału w stanie spoczynku przepisy art. 23–27 stosuje się odpowiednio.

2. Zakaz dodatkowego zatrudnienia, o którym mowa w art. 23 ust. 2, nie dotyczy mianowania, powołania lub wyboru sędziego Trybunału w stanie spoczynku na stanowisko w organach państwowych, w stosunku do którego przepisy ustanawiają zakaz przynależności do partii politycznej, lub w międzynarodowych organach sądowych, w szczególności w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej lub Europejskim Trybunale Praw Człowieka.

3. Wypłata uposażenia, o którym mowa w art. 40 ust. 2, ulega zawieszeniu na czas pełnienia stanowiska, o którym mowa w ust. 2, chyba że sędzia Trybunału w stanie spoczynku złoży niezwłocznie Prezesowi Trybunału oświadczenie o rezygnacji z należnego mu na tym stanowisku wynagrodzenia. W przypadku niezłożenia oświadczenia o rezygnacji z należnego wynagrodzenia, w czasie pełnienia stanowiska przez sędziego Trybunału w stanie spoczynku, mogą być opła-

cane na rzecz tego sędziego, ze środków budżetowych Trybunału, należne składki z tytułu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego.

4. Sędziemu Trybunału w stanie spoczynku wypłaca się uposażenie określone w art. 40 ust. 2 od dnia następującego po dniu, w którym przestał pełnić stanowisko, o którym mowa w ust. 2, o ile nie nabył z tego tytułu prawa do innego świadczenia, w wysokości wyższej niż uposażenie sędziego Trybunału w stanie spoczynku.

Art. 43. W zakresie nieuregulowanym w ustawie do obowiązków i praw, w tym w zakresie stosunku służbowego, oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2013 r. poz. 499, z późn. zm.³⁾), przy czym kompetencje Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wykonuje Prezes Trybunału, a Kolegium Sądu Najwyższego – Zgromadzenie Ogólne.

Rozdział 4

Postępowanie przed Trybunałem – zasady ogólne

Art. 44. 1. Trybunał orzeka:

- 1) w pełnym składzie w sprawach:
  - a) zgodności ustaw przed ich podpisaniem i umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją z Konstytucją,
  - b) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej,
  - c) zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych,
  - d) sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa,
  - e) w których skład orzekający Trybunału zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie,
  - f) o szczególnej zawichości lub doniosłości;
- 2) w składzie pięciu sędziów Trybunału w sprawach zgodności:
  - a) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją,
  - b) ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie;
- 3) w składzie trzech sędziów Trybunału w sprawach:
  - a) zgodności przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami,
  - b) zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami,
  - c) nadania dalszego biegu lub odmowy nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej oraz wnioskowi podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji,
  - d) wyłączenia sędziego.

2. O uznaniu sprawy za szczególnie zawilą albo o szczególnej doniosłości rozstrzyga Prezes Trybunału z własnej inicjatywy lub na wniosek składu orzekającego, przy czym do spraw o szczególnej doniosłości należą zwłaszcza takie, w których rozstrzygnięcie może wiązać się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej.

3. Orzekanie w pełnym składzie wymaga udziału co najmniej dziewięciu sędziów Trybunału.

4. Rozprawie i posiedzeniu w pełnym składzie przewodniczy Prezes lub Wiceprezes Trybunału, a jeżeli istnieją przesłanki wyłączenia ich z udziału w orzekaniu lub inne ważne przyczyny – najstarszy wiekiem sędzia Trybunału.

Art. 45. 1. Sędziów do składu orzekającego Trybunału, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę, wyznacza Prezes Trybunału zgodnie z alfabetyczną listą sędziów, uwzględniając przy tym rodzaj, liczbę oraz kolejność wpływu spraw do Trybunału.

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2014 r. poz. 504, 1031 i 1081.

2. Prezes Trybunału w szczególnie uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza ze względu na przedmiot rozpoznawanej sprawy lub możliwość dochowania terminu przeprowadzenia pierwszej narady, określanego w myśl ust. 3 albo art. 86 pkt 1, może wyznaczyć sędziego sprawozdawcę, odstępując od kryteriów wymienionych w ust. 1.

3. Prezes Trybunału może wyznaczyć termin pierwszej narady składu orzekającego.

Art. 46. 1. Sędzia Trybunału jest wyłączony z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:

- 1) wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
- 2) wydał orzeczenie, decyzję administracyjną lub inne rozstrzygnięcie, w sprawie pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
- 3) jest uczestnikiem postępowania lub pozostaje z uczestnikiem postępowania w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy może oddziaływać na jego prawa i obowiązki;
- 4) był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania;
- 5) jest stroną w postępowaniu w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne lub stroną w tym postępowaniu jest jego małżonek, krewny lub powinowaty w linii prostej, krewny boczny do czwartego stopnia lub powinowaty boczny do drugiego stopnia.

2. Sędzia Trybunału podlega również wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli:

- 1) uczestniczył w wydaniu aktu normatywnego, orzeczenia, decyzji administracyjnej lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, i może wywołać to wątpliwości co do jego bezstronności;
- 2) istnieją inne, niewymienione w pkt 1 lub ust. 1, okoliczności mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, sędziego Trybunału wyłącza się z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności mogących wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.

Art. 47. 1. Sędzia Trybunału niezwłocznie informuje Prezesa Trybunału o okolicznościach mogących powodować wyłączenie go z udziału w rozpoznawaniu sprawy.

2. Do czasu rozstrzygnięcia w sprawie wyłączenia z udziału w rozpoznawaniu sprawy sędzia Trybunału może wykonywać tylko czynności niecierpiące zwłoki.

Art. 48. 1. Wyłączenie sędziego Trybunału z udziału w rozpoznawaniu sprawy następuje na żądanie sędziego, z urzędu albo na wniosek uczestnika postępowania.

2. Wyłączenie sędziego Trybunału z przyczyn, o których mowa w art. 46 ust. 1, stwierdza Prezes Trybunału w drodze postanowienia.

3. W sprawie wyłączenia sędziego Trybunału z przyczyn, o których mowa w art. 46 ust. 2, rozstrzyga Trybunał.

Art. 49. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem następuje na podstawie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej uprawnionego podmiotu.

2. Cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o terminie rozprawy.

3. W przypadku rozpoznawania sprawy na posiedzeniu niejawnym, cofnięcie wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej może nastąpić najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, o którym mowa w art. 93 ust. 3.

Art. 50. 1. Trybunał, orzekając, jest związany zakresem zaskarżenia wskazanym we wniosku, pytaniu prawnym lub skardze konstytucyjnej.

2. Zakres zaskarżenia obejmuje wskazanie kwestionowanego aktu normatywnego lub jego części (określenie przedmiotu kontroli) oraz sformułowanie zarzutu niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą (wskazanie wzorca kontroli).

3. Przedmiotem zarzutu może być:

- 1) kompetencja do wydania aktu normatywnego lub tryb jego wydania (czynność prawodawcza);
- 2) treść aktu normatywnego lub jego części.

Art. 51. Trybunał w toku postępowania bada wszystkie istotne okoliczności służące wszechstronnemu wyjaśnieniu sprawy.

Art. 52. 1. Trybunał może zwracać się do Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz sądów powszechnych, administracyjnych i wojskowych o przekazanie informacji w sprawie wykładni określonego przepisu prawa w orzecznictwie sądowym lub jego stosowania.

2. Przewodniczący składu orzekającego przekazuje informację, o której mowa w ust. 1, uczestnikom postępowania.

Art. 53. 1. Sądy i inne organy władzy publicznej są obowiązane udzielić Trybunałowi pomocy i na jego żądanie przedstawić akta postępowania wiążące się z postępowaniem przed Trybunałem, a także udzielić informacji niezbędnych do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

2. Trybunał, po wykorzystaniu akt postępowania, zwraca je niezwłocznie właściwemu organowi.

Art. 54. 1. Postępowanie przed Trybunałem prowadzi się w formie pisemnej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

2. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna oraz inne pisma uczestników postępowania są składane w takiej liczbie egzemplarzy, która umożliwi ich doręczenie pozostałym uczestnikom oraz pozostawienie dwóch egzemplarzy w aktach sprawy.

Art. 55. 1. Rozprawy przed Trybunałem są jawne, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Przewodniczący składu orzekającego może wyłączyć jawność rozprawy ze względu na bezpieczeństwo państwa lub ochronę informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”.

2. Świadek lub biegły może być przesłuchany co do okoliczności stanowiących informację niejawną o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne” po zwolnieniu przez uprawniony organ od obowiązku zachowania tajemnicy. Odmowa zgody może być uzasadniona jedynie ważnym interesem państwa.

3. Świadek lub biegły nie korzysta z prawa odmowy złożenia zeznań, jeżeli Trybunał uzna odmowę zgody organu, o której mowa w ust. 2, za nieuzasadnioną.

Art. 56. Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są:

- 1) podmiot, który złożył wniosek, zwany dalej „wnioskodawcą”;
- 2) sąd, który przedstawił Trybunałowi pytanie prawne, zwany dalej „sądem pytającym”;
- 3) podmiot, który złożył skargę konstytucyjną, zwany dalej „skarżącym”;
- 4) organ, który wydał akt normatywny będący przedmiotem wniosku, pytania prawnego lub skargi konstytucyjnej;
- 5) Prokurator Generalny;
- 6) Rada Ministrów, z wyjątkiem spraw, o których mowa w art. 3 ust. 4 i 5;
- 7) Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji;
- 8) Sejm, Senat, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją umów międzynarodowych ratyfikowanych w trybie art. 90 ust. 2 i 3 Konstytucji;
- 9) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i minister właściwy do spraw zagranicznych w sprawach zgodności z Konstytucją innych ratyfikowanych umów międzynarodowych;
- 10) Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu;
- 11) Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich lub w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej, dotyczących praw dziecka;
- 12) centralny konstytucyjny organ państwa pozostający w sporze w postępowaniu w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego;
- 13) organ statutowy partii politycznej w postępowaniu w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych;
- 14) podmioty, o których mowa w art. 117 ust. 3, w postępowaniu w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 57. 1. Uczestnik postępowania działa przed Trybunałem osobiście lub przez umocowanego przedstawiciela lub pełnomocnika.

2. Przedstawicielem sądu pytającego może być tylko sędzia składu orzekającego w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne.

3. W sprawach, w których Trybunał orzeka w pełnym składzie, uczestniczy osobiście Prokurator Generalny lub jeden z zastępców Prokuratora Generalnego, a w sprawach, w których Trybunał orzeka w innych składach, przedstawicielem Prokuratora Generalnego może być prokurator Prokuratury Generalnej.

4. Przedstawicielem Sejmu, Marszałka Sejmu i grupy posłów mogą być tylko posłowie. Grupa posłów oraz Marszałek Sejmu, w przypadku gdy jest wnioskodawcą, oprócz przedstawicieli mogą ustanowić nie więcej niż 2 pełnomocników niebędących posłami.

5. Przedstawicielem Senatu, Marszałka Senatu i grupy senatorów mogą być tylko senatorowie. Grupa senatorów oraz Marszałek Senatu, w przypadku gdy jest wnioskodawcą, oprócz przedstawicieli mogą ustanowić nie więcej niż 2 pełnomocników niebędących senatorami.

6. Przedstawicielom podmiotów, o których mowa w ust. 4 i 5, może towarzyszyć w czasie rozprawy nie więcej niż dwóch pracowników odpowiednio Kancelarii Sejmu i Kancelarii Senatu.

Art. 58. 1. Uczestnicy postępowania są obowiązani do składania Trybunałowi wszelkich wyjaśnień i informacji dotyczących sprawy oraz wniosków dowodowych, potrzebnych do jej rozstrzygnięcia.

2. Trybunał nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, które uzna za celowe dla rozstrzygnięcia sprawy.

Art. 59. Akta sprawy toczącej się przed Trybunałem są jawne. Przeglądanie akt sprawy oraz sporządzanie i otrzymywanie odpisów, kopii lub wyciągów z tych akt w zakresie obejmującym dane osobowe jest dopuszczalne po dokonaniu anonimizacji tych danych.

Art. 60. Wniosek, pytanie prawne i skarga konstytucyjna powinny spełniać wymagania przewidziane dla pisma procesowego.

Art. 61. 1. Wniosek złożony przez podmioty, o których mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1–5 Konstytucji, zawiera:

- 1) określenie przedmiotu kontroli;
- 2) wskazanie wzorca kontroli;
- 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie.

2. Do wniosku składanego przez grupę posłów lub senatorów dołącza się listę posłów lub senatorów popierających wniosek wraz z ich podpisami.

Art. 62. 1. We wniosku złożonym przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji, należy także:

- 1) uzasadnić, powołując przepis prawa lub statutu, że kwestionowana ustawa lub inny akt normatywny dotyczy spraw objętych zakresem działania wnioskodawcy;
- 2) w przypadku podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, powołać przepis prawa lub postanowienie statutu wskazujące, że wnioskodawca jest ogólnokrajowym organem lub ogólnokrajową władzą.

2. Do wniosku dołącza się:

- 1) uchwałę lub inne rozstrzygnięcie podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji, stanowiące podstawę wystąpienia z wnioskiem i określające przedmiot oraz wzorzec kontroli;
- 2) protokół z posiedzenia organu lub władzy podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji, pozwalający stwierdzić, że uchwała, o której mowa w pkt 1, została podjęta zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami statutu;
- 3) w przypadku podmiotu, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 4 Konstytucji – aktualny odpis z Krajowego Rejestru Sądowego.

Art. 63. 1. Pytanie prawne ma formę postanowienia.

2. Pytanie prawne zawiera:

- 1) określenie przedmiotu kontroli;
- 2) wskazanie wzorca kontroli;
- 3) uzasadnienie zarzutu niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazanym wzorcem kontroli, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;

- 4) oznaczenie sprawy, w związku z którą pytanie prawne zostało przedstawione;
- 5) wyjaśnienie, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie prawne może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

3. Do pytania prawnego dołącza się akta sprawy, w związku z którą zostało przedstawione.

Art. 64. Skargę konstytucyjną, zwaną dalej „skargą”, wnosi się po wyczerpaniu przez skarżącego drogi prawnej, w terminie 3 miesięcy od doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Art. 65. 1. W skardze należy:

- 1) określić przedmiot kontroli – przepis ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją;
- 2) wskazać, która konstytucyjna wolność lub które prawo skarżącego, i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone;
- 3) uzasadnić zarzut niezgodności przedmiotu kontroli ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie;
- 4) przedstawić stan faktyczny oraz:
  - a) udokumentować datę doręczenia wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 64,
  - b) poinformować, czy od wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w art. 64, został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia.

2. Do skargi dołącza się:

- 1) wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie przepisu, o którym mowa w ust. 1 pkt 1;
- 2) wyroki, decyzje lub inne rozstrzygnięcia potwierdzające wyczerpanie drogi prawnej, o której mowa w art. 64;
- 3) pełnomocnictwo szczególne.

Art. 66. 1. W zakresie sporządzenia i wniesienia skargi oraz reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli skarżący jest sędzią, prokuratorem, adwokatem, radcą prawnym lub notariuszem albo profesorem lub doktorem habilitowanym nauk prawnych.

3. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może złożyć do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania wniosek o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu, na podstawie przepisów o postępowaniu cywilnym.

4. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 3, wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi. Wznowienie biegu tego terminu następuje pierwszego dnia po dniu:

- 1) doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go pełnomocnikiem skarżącego;
- 2) uprawomocnienia się postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego;
- 3) doręczenia skarżącemu postanowienia oddalającego zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego.

Art. 67. Jeżeli skarżący wniósł nadzwyczajny środek zaskarżenia, Trybunał może zawiesić postępowanie do czasu rozpoznania tego środka.

Art. 68. 1. Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której skarga dotyczy, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować skutki nieodwracalne dla skarżącego albo gdy przemawia za tym ważny interes skarżącego lub ważny interes publiczny.

2. Postanowienie doręcza się niezwłocznie skarżącemu oraz właściwemu organowi.

3. Trybunał uchyla postanowienie tymczasowe, jeżeli ustaną przyczyny jego wydania, jednak nie później niż w dniu wydania ostatecznego orzeczenia w sprawie skarżącego.

4. W przypadku orzeczenia przez Trybunał o niezgodności aktu normatywnego lub jego części postanowienie tymczasowe traci moc po upływie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie tego orzeczenia.

Art. 69. W sprawach wszczętych na podstawie wniosku grupy posłów lub senatorów, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji, zakończenie kadencji Sejmu i Senatu nie wstrzymuje postępowania w Trybunale.

Art. 70. 1. Z dniem zakończenia kadencji Sejmu i Senatu postępowanie w Trybunale w sprawach, o których mowa w art. 69, ulega zawieszeniu na 6 miesięcy.

2. Jeżeli przed zakończeniem kadencji Sejmu i Senatu Trybunał zawiadomił wnioskodawców o terminie rozprawy przypadającym po jej zakończeniu lub, że rozpoznanie wniosku nastąpi na posiedzeniu niejawnym, postępowanie w takich sprawach nie ulega zawieszeniu oraz może toczyć się bez udziału wnioskodawcy.

3. Prezes Trybunału, w terminie 30 dni od dnia zakończenia kadencji Sejmu i Senatu, przekazuje odpowiednio Marszałkowi Sejmu i Marszałkowi Senatu informację o sprawach, o których mowa w art. 69, w odniesieniu do których Trybunał postanowił o zawieszeniu postępowania.

Art. 71. 1. Trybunał postanawia o podjęciu zawieszono postępowania, jeżeli w terminie, o którym mowa w art. 70 ust. 1, wniosek grupy posłów lub senatorów uzyska poparcie odpowiednio 50 posłów lub 30 senatorów kolejnej kadencji Sejmu i Senatu. Przepis art. 61 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

2. Prezes Trybunału przekazuje niezwłocznie uczestnikom postępowania informację o podjęciu zawieszono postępowania.

3. Po bezskutecznym upływie terminu, o którym mowa w art. 70 ust. 1, Trybunał zawieszono postępowanie umarza.

Art. 72. 1. Koszty postępowania przed Trybunałem ponosi Skarb Państwa.

2. W przypadku uwzględnienia skargi, wraz z orzeczeniem o niezgodności ustawy lub innego aktu normatywnego albo ich części, będących przedmiotem skargi, Trybunał, w drodze postanowienia, orzeka na rzecz skarżącego zwrot kosztów postępowania, odpowiednio od Sejmu lub organu, który wydał akt normatywny. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może orzec zwrot kosztów postępowania przed Trybunałem również wówczas, gdy nie uwzględnił skargi albo postępowanie w sprawie skargi umorzył lub odmówił nadania skardze dalszego biegu.

3. Do określania kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego stosuje się przepisy w sprawie opłat za czynności adwokatów i radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

4. W uzasadnionych przypadkach Trybunał może określić inną wysokość kosztów reprezentowania skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego, w zależności od charakteru sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynienie się do jej wyjaśnienia i rozstrzygnięcia.

Art. 73. 1. Prawo do żądania zwrotu kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.

2. W przypadku rozpoznawania skargi przez Trybunał na posiedzeniu niejawnym, roszczenie o zwrot kosztów postępowania wygasa, jeżeli skarżący, najpóźniej w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych.

Art. 74. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 2014 r. poz. 101, z późn. zm.⁴⁾).

Rozdział 5

Wstępna kontrola wniosków, pytań prawnych i skarg

Art. 75. 1. Jeżeli ze względu na treść lub formę pisma wniesionego do Trybunału nie można stwierdzić, że jest ono pismem procesowym, Prezes Trybunału lub upoważniony przez niego pracownik Biura Trybunału zwraca nadawcy pismo albo wzywa do jego uzupełnienia pod rygorem zwrócenia pisma.

2. Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

⁴⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2014 r. poz. 293, 379, 435, 567, 616, 945, 1091, 1161, 1296, 1585, 1626, 1741 i 1924 oraz z 2015 r. poz. 2, 4, 218, 539 i 978.

Art. 76. 1. Wniosek złożony przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji, oraz pytanie prawne Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania, jeżeli spełniają wymagania przewidziane w ustawie.

2. Jeżeli wniosek lub pytanie prawne nie spełniają wymagań przewidzianych w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, Prezes Trybunału wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.

Art. 77. 1. Wniosek złożony przez podmiot, o którym mowa w art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji, oraz skargę Prezes Trybunału kieruje do wstępnego rozpoznania w celu rozstrzygnięcia, czy spełniają wymagania warunkujące nadanie im dalszego biegu.

2. Jeżeli wniosek lub skarga nie spełniają wymagań przewidzianych w ustawie, a usunięcie braków jest możliwe, przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenie, w którym wzywa do ich usunięcia w terminie 7 dni od doręczenia tego zarządzenia.

3. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu wnioskowi lub skardze, jeżeli:

- 1) braki, o których mowa w ust. 2, nie zostały usunięte w terminie;
- 2) wniosek lub skarga zostały cofnięte;
- 3) wniosek lub skarga są oczywiście bezzasadne;
- 4) wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne;
- 5) akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia.

4. Przepisu ust. 3 pkt 5 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia w sprawie jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

5. Jeżeli wniosek lub skarga spełniają wymagania przewidziane w ustawie oraz nie zachodzą okoliczności, o których mowa w ust. 3, Trybunał wydaje postanowienie o nadaniu wnioskowi lub skardze dalszego biegu.

Art. 78. Skarżący może zastrzec w skardze nieujawnianie jego danych osobowych w publikacji postanowienia Trybunału, o którym mowa w art. 77 ust. 3.

Art. 79. Wewnętrzny tok postępowania z wnioskami, pytaniami prawnymi i skargami określa regulamin Trybunału.

Rozdział 6

Rozprawy i posiedzenia

Art. 80. Wniosek, pytanie prawne lub skargę Prezes Trybunału kieruje do rozpoznania przez właściwy skład orzekający.

Art. 81. 1. Trybunał rozpoznaje wniosek, pytanie prawne lub skargę na rozprawie albo na posiedzeniu niejawnym.

2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie rozstrzyga skład orzekający z własnej inicjatywy albo po rozpatrzeniu wniosku w tej sprawie wnioskodawcy, sądu pytającego lub skarżącego.

3. Prezes Trybunału może zwrócić się do przewodniczącego składu orzekającego o rozpoznanie wniosku, pytania prawnego lub skargi na rozprawie, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny.

Art. 82. 1. Prezes Trybunału zawiadamia uczestników postępowania o przekazaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi do rozpoznania przez skład orzekający, doręczając im odpisy wniosku, pytania prawnego lub skargi.

2. Uczestnik postępowania, w terminie 2 miesiące od doręczenia zawiadomienia, przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.

3. Przepis ust. 1 stosuje się do Rzecznika Praw Obywatelskich, z wyjątkiem wniosków w sprawach, o których mowa w art. 44 ust. 1 pkt 1 lit. a. Rzecznik Praw Obywatelskich, w terminie 30 dni od doręczenia zawiadomienia, może zgłosić udział w postępowaniu, a w razie zgłoszenia udziału – w terminie 30 dni przedstawia pisemne stanowisko w sprawie.

4. Do Rzecznika Praw Dziecka, w postępowaniu wszczętym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich oraz w postępowaniu w sprawie skargi, dotyczących praw dziecka, przepisy ust. 1 i 3 stosuje się odpowiednio.

5. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia stanowiska.

6. Trybunał może zwracać się do innych organów lub podmiotów o zajęcie stanowiska w sprawie, w wyznaczonym terminie.

Art. 83. 1. Jeżeli w co najmniej dwóch wnioskach, pytaniach prawnych lub skargach jednakowo określono przedmiot kontroli, Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie tych wniosków, pytań prawnych lub skarg.

2. O łącznym rozpoznaniu wniosków, pytań prawnych albo skarg rozstrzyga Prezes Trybunału, wyznaczając skład orzekający. Prezes Trybunału może zarządzić łączne rozpoznanie również na wniosek składu orzekającego.

Art. 84. 1. Jeżeli orzeczenie Trybunału może wywoływać skutki wiążące się z nakładami finansowymi nieprzewidzianymi w ustawie budżetowej lub ustawie o prowizorium budżetowym, Prezes Trybunału zwraca się do Rady Ministrów o przedstawienie, w terminie 2 miesięcy, opinii w sprawie.

2. W uzasadnionych przypadkach Prezes Trybunału może wyznaczyć inny termin przedstawienia opinii.

3. Nieprzedstawienie opinii przez Radę Ministrów w terminie nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 85. 1. W sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed ich podpisaniem Trybunał orzeka w terminie 2 miesięcy od złożenia wniosku.

2. Uczestnicy postępowania przedstawiają stanowisko w terminie określonym przez Prezesa Trybunału.

Art. 86. Przewodniczący składu orzekającego wydaje zarządzenia mające na celu właściwe i sprawne przygotowanie rozprawy lub posiedzenia niejawnego, a w szczególności:

- 1) z zastrzeżeniem art. 45 ust. 3, wyznacza pierwszą naradę w sprawie nie później niż w ciągu 2 miesięcy od upływu terminu przedstawienia stanowisk przez uczestników postępowania;
- 2) zarządza doręczenie uczestnikom postępowania odpowiednich pism;
- 3) wzywa uczestników postępowania do przedstawienia, w formie pisemnej i wyznaczonym terminie, dodatkowego stanowiska w sprawie;
- 4) zarządza przedstawienie przez uczestników postępowania dokumentów i innych materiałów, potrzebnych do wyjaśnienia sprawy;
- 5) wzywa do udziału w postępowaniu inne organy lub podmioty, których udział uzna za celowy dla wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

Art. 87. 1. Przewodniczący składu orzekającego wyznacza termin rozprawy oraz zawiadamia o nim uczestników postępowania.

2. Rozprawa nie może odbyć się wcześniej niż po upływie 14 dni od dnia doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie.

3. Trybunał odracza rozprawę w razie braku dowodu doręczenia uczestnikom postępowania zawiadomienia o jej terminie lub w razie stwierdzonej nieprawidłowości w doręczeniu albo z innej ważnej przyczyny.

4. Odraczając rozprawę, Trybunał może wyznaczyć nowy termin, o którym zawiadamia uczestników postępowania. Przepisu ust. 2 nie stosuje się.

Art. 88. 1. Obecność na rozprawie wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika oraz pełnomocnika skarżącego jest obowiązkowa.

2. W razie niestawienia się prawidłowo zawiadomionych wnioskodawcy lub jego przedstawiciela albo pełnomocnika lub pełnomocnika skarżącego Trybunał umarza postępowanie albo odracza rozprawę.

3. Nieobecność na rozprawie innych prawidłowo zawiadomionych uczestników postępowania nie wstrzymuje rozpoznania sprawy.

Art. 89. Przewodniczący składu orzekającego kieruje rozprawą oraz wydaje zarządzenia niezbędne do utrzymania powagi, spokoju i porządku na rozprawie, a w razie potrzeby stosuje środki przewidziane w ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 133, 509 i 694).

Art. 90. Rozprawa rozpoczyna się wywołaniem sprawy, po czym odpowiednio wnioskodawca, sąd pytający lub skarżący, a następnie pozostali uczestnicy postępowania, przedstawiają swoje stanowiska, argumenty i dowody na ich poparcie oraz udzielają odpowiedzi na zadawane przez sędziów pytania. Przewodniczący składu orzekającego udziela głosu każdemu uczestnikowi postępowania, a także w razie potrzeby organom lub podmiotom wezwanym do udziału w postępowaniu.

Art. 91. Jeżeli Trybunał uzna sprawę za dostatecznie wyjaśnioną, przewodniczący składu orzekającego zamyka rozprawę.

Art. 92. 1. Z przebiegu rozprawy protokolant sporządza protokół zawierający:

- 1) datę i miejsce rozprawy;
- 2) imiona i nazwiska sędziów składu orzekającego oraz protokolanta;
- 3) wskazanie uczestników postępowania, ich przedstawicieli i pełnomocników, a także innych organów lub podmiotów wezwanych do udziału w postępowaniu;
- 4) oznaczenie sprawy ze wzmianką co do jej jawności;
- 5) transkrypcję przebiegu rozprawy, sporządzoną na podstawie rejestracji utrwalonej na nośniku elektronicznym.

2. Protokół podpisują przewodniczący składu orzekającego i protokolant.

Art. 93. 1. Trybunał może rozpoznać wniosek, pytanie prawne lub skargę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli:

- 1) pisemne stanowiska uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia lub
- 2) sprawa dotyczy zagadnienia prawnego, które zostało wystarczająco wyjaśnione we wcześniejszych orzeczeniach Trybunału.

2. O rozpoznaniu wniosku, pytania prawnego lub skargi na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga skład orzekający.

3. Przewodniczący składu orzekającego zawiadamia uczestników postępowania, że rozpoznanie sprawy nastąpi na posiedzeniu niejawnym.

Rozdział 7

Orzeczenia Trybunału

Art. 94. Trybunał rozstrzyga sprawę, wydając orzeczenie w formie wyroku lub postanowienia.

Art. 95. Trybunał wydaje wyroki w sprawach, o których mowa w art. 3 ust. 1–5.

Art. 96. Trybunał wydaje postanowienia w sprawach:

- 1) stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) innych, w których ustawa tak stanowi lub niewymagających wydania wyroku.

Art. 97. 1. Postanowienia Trybunału kończące postępowanie wydawane są po zamknięciu rozprawy lub na posiedzeniu niejawnym. Wymagają one uzasadnienia.

2. Postanowienia Trybunału niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności.

Art. 98. Trybunał wydaje orzeczenie po niejawnej naradzie sędziów składu orzekającego, którą kieruje przewodniczący składu.

Art. 99. 1 Orzeczenie Trybunału zapada większością głosów.

2. Sędzia składu orzekającego, który nie zgadza się z orzeczeniem Trybunału, może, podpisując orzeczenie, zgłosić zdanie odrębne. Zdanie odrębne może dotyczyć także samego uzasadnienia.

Art. 100. 1. Orzeczenie Trybunału zawiera:

- 1) wskazanie składu orzekającego i protokolanta;
- 2) sygnaturę akt, datę, miejsce oraz tryb wydania orzeczenia;
- 3) wskazanie podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem, oraz pozostałych uczestników postępowania;
- 4) określenie aktu normatywnego lub jego części, którego dotyczy orzeczenie;
- 5) przedstawienie zarzutów podmiotu, który zainicjował postępowanie przed Trybunałem;
- 6) rozstrzygnięcie Trybunału;
- 7) podpisy sędziów składu orzekającego;
- 8) informację o zgłoszeniu zdania odrębnego.

2. Jeżeli Trybunał postanowi, że utrata mocy obowiązującej aktu normatywnego lub jego części nastąpi w innym terminie niż dzień wejścia w życie orzeczenia, w orzeczeniu określa się termin utraty mocy obowiązującej tego aktu lub jego części.

3. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do orzeczeń Trybunału w innych sprawach niż dotyczące badania hierarchicznej zgodności norm prawnych.

Art. 101. Przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału może być czynność prawodawcza lub treść aktu normatywnego albo jego części.

Art. 102. 1. Orzeczenia wydane w sprawach, o których mowa w art. 3, Trybunał ogłasza publicznie.

2. Publiczne ogłoszenie orzeczenia wraz z uzasadnieniem następuje nie później niż w terminie:

- 1) 3 miesięcy od zamknięcia rozprawy;
- 2) 30 dni od posiedzenia niejawnego.

3. Trybunał zawiadamia uczestników postępowania o terminie publicznego ogłoszenia orzeczenia.

4. Podczas ogłaszania orzeczenia wszyscy obecni w sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją.

5. Przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje zasadnicze motywy uzasadnienia orzeczenia. Sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, o którym mowa w art. 99 ust. 2, może przedstawić uzasadnienie swego stanowiska.

Art. 103. 1. Odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniem odrębnymi doręcza się niezwłocznie uczestnikom postępowania.

2. Prezes Trybunału przesyła odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem i zdaniem odrębnymi Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkowi Sejmu oraz Marszałkowi Senatu, niezależnie od tego, czy organy te były uczestnikami postępowania przed Trybunałem.

Art. 104. 1. Trybunał na posiedzeniu niejawnym wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania:

- 1) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego lub skargi;
- 2) jeżeli wydanie orzeczenia jest niedopuszczalne;
- 3) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne, w szczególności gdy w rozpoznawanej sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia Trybunału;
- 4) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał;
- 5) w przypadku, o którym mowa w art. 71 ust. 3.

2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

3. Trybunał nie umarza postępowania z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 4, jeżeli wydanie orzeczenia jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.

Art. 105. 1. Orzeczenia Trybunału ogłasza się na zasadach i w trybie określonych w Konstytucji oraz ustawie z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 197, poz. 1172 i Nr 232, poz. 1378).

2. Ogłoszenie orzeczeń Trybunału zarządza Prezes Trybunału.

Art. 106. 1. Skład orzekający, który wydał orzeczenie, może w każdym czasie na posiedzeniu niejawnym, w drodze postanowienia, sprostować niedokładności, błędy pisarskie lub rachunkowe albo inne oczywiste omyłki w orzeczeniu.

2. Na oryginale orzeczenia, a na żądanie uczestników postępowania także na przesłanych im odpisach orzeczenia, umieszcza się wzmiankę o sprostowaniu, podpisaną przez przewodniczącego składu orzekającego.

3. Jeżeli sprostowania nie może dokonać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 107. 1. Na wniosek uczestnika postępowania skład orzekający, który wydał orzeczenie, na posiedzeniu niejawnym rozstrzyga, w drodze postanowienia, wątpliwości co do jego treści.

2. Jeżeli wniosku o wyjaśnienie wątpliwości co do treści orzeczenia nie może rozpoznać skład orzekający wskazany w ust. 1, wniosek rozpoznaje taki sam skład.

Art. 108. 1. Trybunał wydaje zbiór orzeczeń – „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy”.

2. W zbiorze, o którym mowa w ust. 1, publikuje się orzeczenia Trybunału wraz z uzasadnieniami i zdaniem odrębnymi.

3. Zbiór, o którym mowa w ust. 1, jest wydawany w postaci elektronicznej.

4. Nazwa „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy” podlega ochronie prawnej.

Rozdział 8

Postępowanie w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych

Art. 109. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją celów partii politycznej, określonych w statucie lub programie, Trybunał rozpoznaje w trybie przewidzianym dla wniosków w sprawie zgodności z Konstytucją aktów normatywnych.

Art. 110. 1. Wniosek w sprawie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznej Trybunał rozpoznaje w trybie, o którym mowa w art. 109.

2. Ciężar udowodnienia niezgodności z Konstytucją działalności partii politycznej spoczywa na wnioskodawcy.

3. Wątpliwości, których nie można wyjaśnić, rozstrzyga się na korzyść partii politycznej.

4. Do prowadzonych na rozprawie przesłuchań świadków, biegłych albo ujawniania dokumentów istotnych dla rozstrzygnięcia stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.⁵⁾).

5. W celu zebrania i utrwalenia dowodów w sprawie zgodności działalności partii politycznej z Konstytucją Trybunał może, w drodze postanowienia, zlecić Prokuratorowi Generalnemu przeprowadzenie dochodzenia. Zakres dochodzenia określony w postanowieniu jest wiążący. Do dochodzenia stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Art. 111. Pytanie sądu prowadzącego ewidencję partii politycznych w sprawie zgodności z Konstytucją statutu partii politycznej, w zakresie celów partii i zasad działania partii określonych w statucie, Trybunał rozpoznaje na zasadach i w trybie przewidzianych dla pytania prawnego.

Art. 112. 1. Osoby upoważnione do reprezentowania partii politycznej Trybunał ustala na podstawie statutu partii lub ustawy.

2. W przypadku gdy nie można ustalić, kto jest osobą upoważnioną do reprezentowania partii, lub gdy nie można nawiązać z nią kontaktu, Trybunał uznaje za upoważnioną osobę faktycznie kierującą partią.

Rozdział 9

Postępowanie w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego

Art. 113. Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne, w przypadku gdy:

- 1) co najmniej dwa centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za właściwe do rozstrzygnięcia tej samej sprawy lub wydały w niej rozstrzygnięcia;
- 2) co najmniej dwa centralne konstytucyjne organy państwa uznają się za niewłaściwe do rozstrzygnięcia określonej sprawy.

⁵⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307, z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280, Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645, z 2012 r. poz. 886, 1091, 1101, 1327, 1426, 1447 i 1529, z 2013 r. poz. 480, 765, 849, 1247, 1262, 1282 i 1650, z 2014 r. poz. 85, 384, 694, 1375 i 1556 oraz z 2015 r. poz. 21, 290 i 396.

Art. 114. Wniosek o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego powinien wskazywać przepis Konstytucji lub ustawy określający kompetencję, która została naruszona, oraz kwestionowane działania lub zaniechania.

Art. 115. 1. Wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie postępowań przed organami, które prowadzą spór kompetencyjny.

2. Trybunał po zapoznaniu się ze stanowiskiem uczestników postępowania może wydać postanowienie o tymczasowym uregulowaniu kwestii spornych, zwłaszcza gdy przemawia za tym szczególnie ważny interes publiczny.

Rozdział 10

Postępowanie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 116. Marszałek Sejmu, we wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wskazuje okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej sprawowanie urzędu oraz uniemożliwiają zawiadomienie o tym Marszałka Sejmu.

Art. 117. 1. Trybunał rozpoznaje wniosek Marszałka Sejmu niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin od jego złożenia.

2. Trybunał rozpoznaje wniosek na rozprawie, z wyłączeniem jawności.

3. Uczestnikami postępowania są:

- 1) Marszałek Sejmu;
- 2) Marszałek Senatu;
- 3) Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego;
- 4) Prokurator Generalny;
- 5) Szef Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Jeżeli uczestnik postępowania nie może brać udziału w rozprawie osobiście, może wyznaczyć swojego przedstawiciela.

5. Przedstawicielem:

- 1) Marszałka Sejmu może być upoważniony przez niego Wicemarszałek Sejmu;
- 2) Marszałka Senatu może być upoważniony przez niego Wicemarszałek Senatu;
- 3) Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego może być upoważniony przez niego Prezes Sądu Najwyższego;
- 4) Prokuratora Generalnego może być upoważniony przez niego zastępca Prokuratora Generalnego;
- 5) Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej może być upoważniony przez niego zastępca Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

6. Nieobecność na rozprawie uczestnika postępowania albo jego przedstawiciela nie wstrzymuje rozpoznania wniosku.

Art. 118. 1. Jeżeli podczas rozprawy pojawiają się wątpliwości dotyczące okoliczności, o których mowa w art. 116, Trybunał w drodze postanowienia może zlecić Prokuratorowi Generalnemu wykonanie określonych czynności w wyznaczonym terminie i odroczyć rozprawę.

2. Odroczenie rozprawy nie może trwać dłużej niż 24 godziny.

3. Prokurator Generalny niezwłocznie zawiadamia Trybunał o wynikach czynności podjętych w celu wykonania postanowienia, o którym mowa w ust. 1.

Art. 119. 1. Trybunał wydaje postanowienie o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz o powierzeniu Marszałkowi Sejmu, nie dłużej niż na 3 miesiące, tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Postanowienie traci moc, jeżeli:

- 1) przed upływem określonego w nim terminu Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zawiadomi Marszałka Sejmu oraz Trybunał o możliwości sprawowania urzędu;
- 2) zaistnieje okoliczność, o której mowa w art. 131 ust. 2 pkt 1, 2, 4 lub 5 Konstytucji.

Art. 120. 1. W przypadku gdy po upływie terminu, na jaki Trybunał powierzył Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, okoliczności, które przejściowo uniemożliwiają Prezydentowi sprawowanie urzędu, nie ustały, Marszałek Sejmu może powtórnie, jednokrotnie, wystąpić do Trybunału z wnioskiem w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Do rozpatrzenia powtórnie złożonego przez Marszałka Sejmu wniosku w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się przepisy art. 117–119.

Rozdział 11

Biuro Trybunału

Art. 121. 1. Organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału zapewnia Prezes Trybunału oraz podległe mu Biuro Trybunału, zwane dalej „Biurem”.

2. Szczegółowy zakres zadań i strukturę Biura określa statut.

Art. 122. 1. Biurem kieruje szef Biura, którego powołuje i odwołuje Zgromadzenie Ogólne na wniosek Prezesa Trybunału.

2. Wynagrodzenie szefa Biura jest ustalane na podstawie przepisów o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, w zakresie dotyczącym sekretarza stanu.

Art. 123. 1. Szef Biura jest przełożonym pracowników Biura, zapewnia prawidłowe funkcjonowanie Biura i w razie potrzeby zgłasza wnioski w sprawie jego organizacji.

2. Szef Biura przygotowuje oraz przedstawia Prezesowi Trybunału projekt dochodów i wydatków Trybunału, jest odpowiedzialny za wykonywanie budżetu Trybunału i w razie potrzeby proponuje zmiany w jego układzie wykonawczym.

3. Szef Biura odpowiada za gospodarowanie majątkiem pozostającym w zarządzie Trybunału.

4. Szczegółowy zakres zadań szefa Biura oraz sposób ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 124. 1. Pracownicy Biura zatrudnieni na stanowiskach związanych bezpośrednio z działalnością orzeczniczą Trybunału i pomocą w tym zakresie w pracy sędziów Trybunału tworzą służbę prawną Trybunału.

2. Wykaz stanowisk, na których zatrudnione osoby należą do służby prawnej Trybunału, oraz szczegółowe wymagania kwalifikacyjne związane z zajmowaniem tych stanowisk określa, w drodze zarządzenia wydanego na wniosek szefa Biura i po zasięgnięciu opinii Zgromadzenia Ogólnego, Prezes Trybunału.

3. Szczegółowy zakres zadań na stanowiskach, o których mowa w ust. 2, oraz sposób i warunki ich wykonywania określa statut Biura.

Art. 125. 1. Osoba zatrudniona na stanowisku, o którym mowa w art. 124 ust. 1, na zasadach i w trybie określonych w przepisach odrębnych, może:

- 1) ubiegać się o wpis na listę adwokatów lub radców prawnych;
- 2) ubiegać się o powołanie na stanowisko asesora komorniczego;
- 3) ubiegać się o zatrudnienie na stanowisku radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa;
- 4) ubiegać się o przystąpienie do egzaminu adwokackiego, radcowskiego lub notarialnego.

2. Osoba zatrudniona na stanowisku, o którym mowa w art. 124 ust. 1, po przepracowaniu 5 lat na tym stanowisku może przystąpić do egzaminu sędziowskiego.

3. Wniosek o dopuszczenie do egzaminu sędziowskiego, wraz z pozytywną opinią Prezesa Trybunału, osoba, o której mowa w ust. 2, zgłasza Dyrektorowi Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury nie później niż trzy miesiące przed terminem egzaminu, uiszczając wymaganą opłatę.

4. W przypadku złożenia przez osobę, o której mowa w ust. 2, nie później niż 14 dni przed terminem egzaminu sędziowskiego, pisemnego oświadczenia o odstąpieniu od udziału w egzaminie, Dyrektor Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury zwraca 2/3 uiszczony opłaty.

Art. 126. 1. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do pracowników Biura stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych.

2. Szef Biura wykonuje wynikające z przepisów prawa kompetencje kierownika urzędu.

Art. 127. Na teren pozostający w zarządzie Trybunału oraz do budynków Trybunału nie wolno wносить broni ani amunicji, a także materiałów wybuchowych i innych środków niebezpiecznych. Nie dotyczy to osób wykonujących w tych miejscach obowiązki służbowe wymagające posiadania broni.

Rozdział 12

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 128. W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2015 r. poz. 615) w art. 66 w ust. 1 w pkt 5:

- 1) lit. c otrzymuje brzmienie:

„c) były zatrudnione w urzędach organów władzy publicznej lub w państwowych jednostkach organizacyjnych i wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane z tworzeniem projektów ustaw, rozporządzeń lub aktów prawa miejscowego, lub”;
- 2) dodaje się lit. d w brzmieniu:

„d) były zatrudnione w Trybunale Konstytucyjnym lub międzynarodowym organie sądowym, w szczególności w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej lub Europejskim Trybunale Praw Człowieka, i wykonywały zadania odpowiadające czynnościom asystenta sędziego.”.

Art. 129. W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 507) w art. 25 w ust. 1 w pkt 5:

- 1) lit. c otrzymuje brzmienie:

„c) były zatrudnione w urzędach organów władzy publicznej lub w państwowych jednostkach organizacyjnych i wykonywały wymagające wiedzy prawniczej czynności bezpośrednio związane z tworzeniem projektów ustaw, rozporządzeń lub aktów prawa miejscowego, lub”;
- 2) dodaje się lit. d w brzmieniu:

„d) były zatrudnione w Trybunale Konstytucyjnym lub międzynarodowym organie sądowym, w szczególności w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej lub Europejskim Trybunale Praw Człowieka, i wykonywały zadania odpowiadające czynnościom asystenta sędziego.”.

Art. 130. W ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2014 r. poz. 1648) w art. 16 w ust. 2 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) zgłosić udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym i brać udział w tym postępowaniu;”.

Art. 131. W ustawie z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2012 r. poz. 392) w art. 14c po pkt 3 dodaje się pkt 3a w brzmieniu:

„3a) zapewnienie udziału Rady Ministrów i Prezesa Rady Ministrów w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym;”.

Art. 132. W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 155, poz. 924) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 14:
  - a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W razie powstania wątpliwości co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznej określonych w statucie zgodnie z art. 9 ust. 1, Sąd postanawia o zawieszeniu postępowania, o którym mowa w art. 12, i występuje do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem w sprawie zgodności statutu z Konstytucją.”.
  - b) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją statutu lub jego części, Sąd odmawia wpisu partii do ewidencji.”;
- 2) art. 21 otrzymuje brzmienie:

„Art. 21. 1. W razie powstania wątpliwości co do zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznej określonych w statucie, Sąd postanawia o zawieszeniu postępowania, o którym mowa w art. 12 ust. 2, i występuje do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem w sprawie zgodności zmian statutu z Konstytucją.”.

2. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją zmian statutu, Sąd odmawia wpisu tych zmian do ewidencji partii politycznych.

3. Przepisy art. 14 ust. 2 i 4 stosuje się odpowiednio.”;

3) rozdział 5 otrzymuje brzmienie:

„Rozdział 5

Postępowanie w sprawie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych

Art. 42. W sprawach zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych właściwy jest Trybunał Konstytucyjny.

Art. 43. Tryb postępowania w sprawach, o których mowa w art. 42, określa ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064).

Art. 44. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny wyda orzeczenie o niezgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznej, Sąd niezwłocznie wydaje postanowienie o wykreśleniu wpisu partii politycznej z ewidencji.”.

Art. 133. W ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. z 2013 r. poz. 1150 i 1247) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. Rada Ministrów może wyznaczyć Prokuratorię Generalną do reprezentowania Rady Ministrów lub ministra w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach aktów normatywnych dotyczących Skarbu Państwa.”;

2) w art. 29 w ust. 2:

a) pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) pracowała na stanowisku związanym z legislacją, nie niższym niż legislator lub specjalista do spraw legislacji, w urzędzie organu władzy państwowej przez co najmniej pięć lat, lub”;

b) dodaje się pkt 3 w brzmieniu:

„3) pracowała na stanowisku związanym bezpośrednio z działalnością orzeczniczą Trybunału i pomocą w tym zakresie w pracy sędziów Trybunału przez co najmniej 5 lat.”.

Rozdział 13

Przepisy przejściowe i dostosowujące

Art. 134. W sprawach wszczętych i niezakończonych przed wejściem w życie ustawy, w postępowaniu przed Trybunałem:

- 1) w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 2) jeżeli Trybunał rozprawę odroczył lub przerwał albo wyznaczył termin rozprawy lub ogłoszenia orzeczenia przypadający po dniu wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 3) jeżeli zachodzą przesłanki umorzenia postępowania, stosuje się przepisy dotychczasowe;
- 4) w odniesieniu do skarg skierowanych do rozpoznania przez właściwy skład orzekający, przepisu art. 88 ust. 1 nie stosuje się.

Art. 135. 1. Rada Ministrów działa jako uczestnik, o którym mowa w art. 56 pkt 6, w postępowaniach przed Trybunałem wszczętych po upływie 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

2. W postępowaniach przed Trybunałem wszczętych przed terminem określonym w ust. 1 Rada Ministrów może działać jako uczestnik, o którym mowa w art. 56 pkt 6, jeżeli zgłosi swój udział w postępowaniu.

Art. 136. Przepis art. 18 pkt 2 stosuje się do sędziów Trybunału wybieranych na to stanowisko po dniu wejścia w życie ustawy.

Art. 137. W przypadku sędziów Trybunału, których kadencja upływa w roku 2015, termin na złożenie wniosku, o którym mowa w art. 19 ust. 2, wynosi 30 dni od dnia wejścia w życie ustawy.

Rozdział 14

Przepisy końcowe

Art. 138. Traci moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070, z 2005 r. Nr 169, poz. 1417, z 2009 r. Nr 56, poz. 459 i Nr 178, poz. 1375, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 112, poz. 654).

Art. 139. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 108 ust. 3, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *B. Komorowski*